SKRYTÉ PRÍBEHY PETRŽALSKÉHO UMENIA

STRATENÉ UMENIE SÍDLISKA

u. fond na podporu umenia

Nie všetky umelecké diela, ktoré boli vytvorené v rámci výtvarného dotvorenia sídliska, mali to šťastie a prežili do dnešných dní.

UMENIE

Aj keď veľkú väčšinu môžeme obdivovať a spoznávať dodnes, niektoré sa zachovali iba na fotografiách a sú aj také, o ktorých ostala už len zmienka v archívnych dokumentoch. Výskum však nie je na konci a stále sa môžu objaviť dokumenty, ktoré odhalia ďalšie skryté príbehy petržalského umenia. Diela, ktoré boli z rôznych dôvodov odstránené, predstavíme v rámci našej pravidelnej rubriky postupne v dvoch častiach – v októbrovom čísle sa dozviete napríklad o tom, že budovu obvodného zdravotného strediska na Rovniankovej ulici, kedysi zdobilo dielo významného slovenského umelca Jozefa Jankoviča EKG. V novembri sa zasa dočítate, čo všetko skrývali interiéry základných škôl.

Dúfame, že aj tým, že sa ľudia dozvedajú o zaujímavých príbehoch týchto diel, sa v budúcnosti zamedzí ich ničeniu alebo realizácii nevhodných zásahov, ktoré by diela nenávratne poškodili. V Petržalke máme totiž úžasnú a pestrú galériu umenia vo verejnom priestore, o ktorú sa treba patrične starať.

Príroda – rekreácia – šport, 1987
akad. mal. Peter Günther, Znievska 15

Dielo z roku 1987 od **Petra Günthera** sa kedysi nachádzalo na atike nad terasou domu na Znievskej ulici. Téma diela Príroda – rekreácia – šport mala reflektovať blízkosť jazera Dražkiak, ktoré bolo plánované ako veľkolepý športovo-rekreačný areál. Dve časti diela, ktoré boli vytvorené kombináciou epoxidových reliéfov a maľby, mali rozmery 2 x 14 metrov resp. 2 x 20 metrov. Snímka celého diela sa zatiaľ neobjavila, ale vďaka fotografovi Jurajovi Bartošovi máme zaznamenanú aspoň jeho časť.

Reliéf na tému plemenárstva, 1988
akad. mal. Milan Dobeš, Starohájska 29

V roku 1988 bol na výtvarné dotvorenie vstupnej časti budovy Štátnych plemenárskych podnikov oslovený výnimočný výtvarník **Milan Dobeš**. Budova aj inštitúcia sa dodnes nachádzajú na Starohájskej ulici, v areáli dostihovej dráhy. Dobeš definoval koncept v librete k dielu svojou typickou čechoslovenčinou takto: *„Kompozične určujem optický reliéf sústavou kruhov a jeho výsečí na základnej ploche šírkového obdĺžnika. Dva horizontálne postavené polkruhy na bokoch vstupujú do rytmického napätia s ústredným kruhom, ktorý ma zasa v kompozičnom protiklade vpísané výseče kruhov a v centre nesie dva gravírované prstence (symboly samčej a samičej buňky) obopínajúci zrkadlové konkávní plochy s farebným efektom (náznak buňkového jadra). Tento stred má hĺbkové svetelne-kinetické pôsobenie, reaguje na dianie v priestore zrkadlením, mení sa pri pohybe ľudí a pri meniacich sa pohľadových uhloch návštevníkov.“*

Každý, kto pozná charakteristický rukopis Milana Dobeša, si vie približne predstaviť, ako toto dielo z plastu, kovu a skla mohlo vyzerať. Mohli by sme jeho kompozíciu s rozmermi 250 x 165 x 28 centimetrov obdivovať dodnes, keby neprebehla prestavba vstupného priestoru budovy, pri ktorej bolo dielo demontované. Naspäť na stenu sa dostalo iba jeho torzo v podobe dvoch zlatých prstencov so symbolmi samčieho a samičieho pohlavia, ktoré sú vytrhnuté z pôvodného konceptu a sú umiestnené nad medzipodestou schodiska.

EKG, 1981
akad. soch. Jozef Jankovič, Zdravotné stredisko Rovniankova 1

Budova obvodného zdravotného strediska na Rovniankovej ulici bola postavená koncom 70. rokov 20. storočia a išlo o prvé zdravotné stredisko sídliskovej Petržalky. Zaujímavosťou je, že tu bolo od roku 1982 na fasáde umiestnené dielo významného slovenského výtvarníka **Jozefa Jankoviča**, ktorého návrh bol vytvorený v tom čase jedinečnou technikou – moduláciou tvarov počítačovým softvérom. Návrh bol následne pretransformovaný vo forme kovového reliéfu. Dielo v roku 1993 pri rekonštrukcii budovy odstránili. Reliéf vytvorený rovnakou metódou počítačovej modulácie, ale technikou betónového reliéfu, je dodnes zachovaný na budove ŽSR na Kováčskej ulici, neďaleko Novej tržnice.

Plastika pre Univerzálnu prevádzkovú budovu, 1991
akad. mal. Eduard Antal, Kutlíkova 17

Univerzálna prevádzková budova bol oficiálny názov stavby, ktorú poznáme ako Technopol. Bola postavená v roku 1984 ako administratívna budova podľa návrhu architekta Rudolfa Masného a so svojimi 90 metrami je dodnes druhou najvyššou budovou v Petržalke (po Aupark Tower). V rámci jej výtvarného dotvorenia bolo navrhnuté dielo, ktoré bolo situované do trávnatej plochy pred budovou na strane od Romanovej ulice.

Sochár **Eduard Antal** navrhol objekt úctyhodných rozmerov s výškou až osem metrov, ktorý pripomínal strom. Oceľový kruhový nosník tvoriaci kmeň držal korunu z vyleštených hliníkových plechov. Pri posudzovaní návrhu komisia odporučila „na zvýraznenie umeleckého dojmu“ zvážiť kinetickú formu, takže by sa buď celý objekt alebo jeho vrchná časť pripomínajúca aj turbínu, točila. Či to tak nakoniec bolo, nevieme zatiaľ potvrdiť, a nevieme ani presne určiť, kedy a prečo bolo dielo odstránené.

Martin Kleibl

Realizáciu výskumu podporil z verejných zdrojov formou štipendia Fond na podporu umenia.